

PAŃSTWO
A SZKOLNICTWO WYŻSZE
W ANGLII I W POLSCE

ANNA BUDNIK

PAŃSTWO
A SZKOLNICTWO WYŻSZE
W ANGLII I W POLSCE

Temida2

Białystok 2016

© Copyright by Temida 2
Białystok 2016

Redaktor Naukowy Wydawnictwa Temida 2: Cezary Kosikowski

Rada Naukowa Wydawnictwa Temida 2:

Przewodniczący Rady Naukowej Wydawnictwa Temida 2: Emil W. Pływaczewski

Członkowie z Uniwersytetu w Białymstoku: Stanisław Bożyk, Leonard Etel, Ewa M. Guzik-Makaruk, Adam Jamróz, Dariusz Kijowski, Cezary Kosikowski, Cezary Kulesza, Agnieszka Malarewicz-Jakubów, Maciej Perkowski, Stanisław Prutis, Eugeniusz Ruśkowski, Walerian Sanetra, Joanna Sieńczyło-Chlabicz, Ryszard Skarzyński, Halina Świączkowska, Jarosław Volkonovski, Mieczysława Zdanowicz

Członkowie z Polski: Marian Filar (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Edward Gniewek (Uniwersytet Wrocławski), Lech Paprzycki (Sąd Najwyższy)

Członkowie zagraniczni: Lilia Abramczyk (Państwowy Uniwersytet im. Janki Kupały w Grodnie, Białoruś), Vladimír Babčák (Uniwersytet w Koszycach, Słowacja), Renata Almeida da Costa (Uniwersytet La Salle, Brazylia), Chris Eskridge (Uniwersytet w Nebrasce, USA), José Luis Iriarte Ángel (Uniwersytet Navarra, Hiszpania), Marina Karasjewa (Uniwersytet w Woroneżu, Rosja), Bernhard Kitous (Uniwersytet w Rennes, Francja), Martin Krygier (Uniwersytet w Nowej Południowej Walii, Australia), Petr Mrkyvka (Uniwersytet Masaryka, Czechy), Marcel Alexander Niggli (Uniwersytet we Fryburgu, Szwajcaria), Andrej A. Novikov (Państwowy Uniwersytet w Sankt Petersburgu, Rosja), Sławomir Redo (Uniwersytet Wiedeński, Austria), Bernd Schünemann (Uniwersytet w Monachium, Niemcy), Sebastiano Tafaro (Uniwersytet w Bari, Włochy), Wiktor Trinczuk (Kijowski Narodowy Handlowo-Ekonomiczny Uniwersytet, Ukraina)

Żadna część tej pracy nie może być powielana i rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie i w jakikolwiek sposób (elektroniczny, mechaniczny), włącznie z fotokopiowaniem – bez pisemnej zgody wydawcy.

ISBN 978–83–62813–41–4

Recenzent: *Dariusz Ryszard Kijowski*

Opracowanie graficzne i typograficzne: *Jerzy Banasiuk, Anna Magnuszewska*

Projekt okładki: *Jerzy Banasiuk*

Redakcja techniczna: *Jerzy Banasiuk*

Korekta: *Bogumiła Mancewicz*

Wydawca: Temida 2

Publikacja współfinansowana z grantu BMN 564

Przy współpracy Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku

Spis treści

Wykaz skrótów.....	14
Wstęp	19

Rozdział I

Ogólna charakterystyka szkolnictwa wyższego w Anglii i w Polsce

1. Uwagi ogólne	27
2. Ogólna charakterystyka szkolnictwa wyższego w Anglii.....	27
2.1. Historyczne i kulturowe uwarunkowania funkcjonowania angielskiego szkolnictwa wyższego.....	27
2.2. Dewolucja a szkolnictwo wyższe w Wielkiej Brytanii	28
2.3. Podstawy prawne funkcjonowania szkolnictwa wyższego w Anglii.....	29
2.4. Instytucje wpływające na kształt szkolnictwa wyższego w Anglii.....	31
2.4.1. Uwagi ogólne.....	31
2.4.2. Parlament brytyjski.....	31
2.4.3. Rola rządu narodowego	32
2.4.4. Królewska Rada Przyboczna	34
2.4.5. <i>Non-departmental public bodies</i>	35
2.4.5.1. Uwagi ogólne.....	35
2.4.5.2. Status Rad Finansujących Szkolnictwo Wyższe oraz rad badawczych	42
2.4.6. Agencja do spraw Zapewnienia Jakości w Szkolnictwie Wyższym.....	44
2.4.7. Dyrektor do spraw Sprawiedliwego Dostępu.....	45
2.5. Rola samorządu lokalnego w obszarze szkolnictwa wyższego w Anglii	46
3. Ogólna charakterystyka szkolnictwa wyższego w Polsce.....	47
3.1. Uwagi ogólne.....	47
3.2. Podmioty decydujące o kształcie szkolnictwa wyższego w Polsce.....	53
3.2.1. Sejm i Senat	53
3.2.2. Rząd i minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego	54

3.2.3. Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego.....	55
3.2.4. Polska Komisja Akredytacyjna.....	57
3.2.5. Konferencje Rektorów.....	59
3.2.6. Agencje wykonawcze.....	60
3.3. Rola samorządu terytorialnego w obszarze szkolnictwa wyższego w Polsce	63
4. Szkoły wyższe w Anglii i w Polsce.....	65
4.1. Pojęcie i rodzaje szkół wyższych w prawie angielskim	65
4.2. Pojęcie i rodzaje uczelni w Polsce.....	68
4.3. Uprawnienia i zadania szkół wyższych w Anglii i w Polsce.....	70
5. Uniwersytety angielskie jako instytucje charytatywne.....	72
6. Polska szkoła wyższa jako zakład administracyjny.....	75
7. Uczelnia jako podmiot publiczny w angielskim szkolnictwie wyższym.....	76
8. Uczelnia wyższa jako osoba prawna	80
Podsumowanie.....	83

Rozdział II

Tworzenie i przekształcanie szkół wyższych

1. Uwagi ogólne	87
2. Powstawanie szkół wyższych w Anglii	87
2.1. Uwagi ogólne.....	87
2.2. Powstanie uczelni w wyniku nadania czarteru.....	88
2.3. Założenie uczelni w drodze ustawy.....	88
2.4. Przeniesienie szkół z sektora dalszego kształcenia do sektora szkolnictwa wyższego.....	90
2.5. Uczelnia jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	91
2.6. Łączenie i podział uczelni angielskich	91
2.7. Współdziałanie szkół wyższych w Anglii.....	93
3. Powstawanie szkół wyższych w Polsce	95
3.1. Uwagi ogólne.....	95
3.2. Tworzenie, likwidacja i łączenie szkół publicznych	97

3.3. Tworzenie i likwidacja szkół niepublicznych.....	98
3.4. Związki uczelni i inne porozumienia między uczelniami.....	102
3.5. Tworzenie uczelni przez podmioty zagraniczne	104
Podsumowanie.....	105

Rozdział III

System prawny szkół wyższych

1. Uwagi ogólne	107
2. Prawo szkolnictwa wyższego w Anglii	107
2.1. Uwagi ogólne.....	107
2.2. Akty regulujące działanie uczelni powstałych na mocy czarteru.....	108
2.2.1. Czarter.....	108
2.2.2. Statut.....	110
2.3. Prawo regulujące działanie uniwersytetów powstałych po 1992 r.	112
2.3.1. Uwagi ogólne.....	112
2.3.2. Dokument zarządzania	112
2.3.3. Akt zarządzania.....	113
2.4. Akty regulujące działanie uczelni będących spółkami	114
2.5. Inne regulacje uczelnie angielskich szkół wyższych	116
2.5.1. <i>Bye-laws</i> uniwersytetów angielskich.....	116
2.5.2. Sądowa kontrola <i>bye-laws</i>	119
3. Prawo szkolnictwa wyższego w Polsce	121
3.1. Uwagi ogólne.....	121
3.2. Procedura ustanowienia statutu	122
3.3. Materie podlegające regulacji statutowej.....	124
3.4. Pozostałe regulacje szkół wyższych.....	126
3.5. Kontrola regulacji uczelnianych w Polsce	128
Podsumowanie.....	133

Ustrój szkół wyższych

1. Uwagi ogólne	135
2. Organizacja szkół wyższych w Anglii.....	135
2.1. Struktura szkół wyższych w Anglii.....	135
2.2. Modele zarządzania uczelnią wyższą w Anglii	139
2.3. Organy kolegialne w uczelniach angielskich.....	140
2.3.1. Uwagi ogólne.....	140
2.3.2. Organy kolegialne uczelni powstałych w wyniku nadania czarteru .	142
2.3.2.1. <i>Court</i>	142
2.3.2.2. <i>Council</i>	143
2.3.2.3. Senat	144
2.3.2.4. Kongregacje i konwokacje.....	146
2.3.2.5. Rady wydziałów	146
2.3.3. Organy kolegialne pozostałych szkół wyższych.....	147
2.3.3.1. Uwagi ogólne.....	147
2.3.3.2. Rada zarządzających	147
2.3.3.3. Rada akademicka.....	151
2.4. Organy jednoosobowe uczelni angielskich	152
2.4.1. Uwagi ogólne.....	152
2.4.2. <i>Vice-Chancellor</i>	152
2.4.3. <i>Chancellor</i>	154
2.4.4. <i>Pro-Chancellor</i> i przewodniczący organu zarządzającego uczelnią...	155
2.4.5. Dziekan i zwierzchnik szkoły.....	155
2.4.6. Inne ważne urzędy.....	156
2.5. Komisje uczelniane w Anglii.....	158
3. Organizacja szkół wyższych w Polsce.....	159
3.1. Struktura uczelni.....	159
3.2. Organy polskich uczelni	161
3.2.1. Uwagi ogólne.....	161

3.2.2. Senat	163
3.2.3. Konwent	166
3.2.4. Rady podstawowych jednostek organizacyjnych	167
3.2.5. Rektor i prorektorzy	168
3.2.6. Kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej i jego zastępcy....	170
3.2.7. Kanclerz i kwesor.....	171
3.2.8. Komisje dyscyplinarne i stypendialne	172
Podsumowanie.....	173

Rozdział V

Kształcenie oraz system zapewnienia jakości w szkolnictwie wyższym

1. Uwagi ogólne	177
2. Prawo do nadawania tytułów i stopni przez szkoły wyższe.....	178
2.1. Uwagi ogólne.....	178
2.2. Prawo do nadawania stopni przez uczelnie angielskie	179
2.3. Uprawnienie do używania nazwy „uniwersytet” w Anglii.....	184
2.4. Procedura przyznawania uprawnień do nadawania stopni i używania w nazwie słowa uniwersytet w Anglii.....	185
2.5. Prawo do nadawania tytułów zawodowych i stopni naukowych przez szkoły wyższe w Polsce.....	187
2.6. Centralna Komisja do spraw Stopni i Tytułów	190
3. Poziomy i formy kształcenia	192
3.1. Uwagi ogólne.....	192
3.2. Poziomy i formy kształcenia w angielskim szkolnictwie wyższym.....	192
3.3. Poziomy i formy kształcenia w polskim szkolnictwie wyższym.....	194
4. Tworzenie kierunków studiów oraz programów kształcenia	196
4.1. Tworzenie kierunków studiów oraz programów kształcenia w Anglii	196
4.1.1. Uwagi ogólne.....	196
4.1.2. Tworzenie, zatwierdzanie oraz monitorowanie programów nauczania	198
4.1.2.1. Efekty kształcenia (<i>benchmark statement</i>)	205

4.2. Tworzenie kierunków i programów kształcenia w polskich szkołach wyższych.....	207
5. System zapewnienia jakości w szkolnictwie wyższym	210
5.1. Uwagi ogólne.....	210
5.2. System zapewnienia jakości w angielskim szkolnictwie wyższym.....	211
5.2.1. Uwagi ogólne.....	211
5.2.2. Zadania Agencji do spraw Zapewnienia Jakości w Szkolnictwie Wyższym	212
5.2.3. Przebieg kontroli jakości.....	214
5.2.4. Zewnętrzny system egzaminowania w angielskim szkolnictwie wyższym	218
5.2.5. Inne sposoby oceniania jakości.....	220
5.2.6. Akredytacja w angielskim szkolnictwie wyższym	221
5.2.6.1. Uwagi ogólne.....	221
5.2.6.2. Akredytacja przez PSRBs.....	222
5.2.6.2.1 Akredytacja w obszarze kształcenia prawników	223
5.2.6.2.2. Akredytacja w obszarze inżynierii	225
5.2.6.3. Akredytacja uczelni spoza sektora szkolnictwa wyższego	226
5.3. System zapewnienia jakości w szkolnictwie wyższym w Polsce.....	227
5.3.1. Uwagi ogólne.....	227
5.3.2. Akredytacja państwowa	228
5.3.3. Akredytacja środowiskowa.....	233
5.3.4. Wewnętrzny system zapewnienia jakości.....	233
Podsumowanie.....	234

Rozdział VI

Status studenta

1. Uwagi ogólne	241
2. Rekrutacja na studia.....	242
2.1. Uwagi ogólne.....	242
2.2. Rekrutacja i uzyskanie statusu studenta w angielskim systemie prawnym	242

2.3. Rekrutacja i uzyskanie statusu studenta w polskim systemie prawnym	245
3. Umowa o kształcenie w angielskim i polskim systemie prawnym	249
4. Prawa i obowiązki studentów	254
4.1. Prawa i obowiązki studentów angielskich	254
4.2. Prawa i obowiązki studentów polskich.....	254
5. Związek, samorząd, organizacje studentów i doktorantów	256
5.1. Uwagi ogólne.....	256
5.2. Związki studentów w prawie angielskim	256
5.3. Samorząd i organizacje studentów w polskim szkolnictwie wyższym	261
6. Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów	264
6.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów angielskich.....	264
6.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów polskich.....	267
7. Wnoszenie wniosków, skarg i odwołań	269
7.1. Zaskarżalność decyzji i wnoszenie skarg w uczelniach angielskich.....	269
7.2. Postępowanie odwoławcze i skargowo-wnioskowe w uczelniach polskich	271
8. Kontrola umów o kształcenie oraz decyzji wydawanych w sprawach studentów	275
8.1. Uwagi ogólne.....	275
8.2. Kontrola wykonywania umów o kształcenie.....	275
8.3. Sądowoadministracyjna kontrola rozstrzygnięć uczelni angielskich	277
8.3.1. Uwagi ogólne	277
8.3.2. Istota sądowej kontroli administracji.....	278
8.3.3. Sądowa kontrola decyzji administracyjnych a uczelnie angielskie ...	280
8.3.4. Podstawa zaskarżenia decyzji uczelnianych do Sądu Administracyjnego	281
8.4. Wizytator (<i>Visitor</i>)	283
8.5. Urząd Niezależnego Arbitra (Office of Independent Adjudicator).....	285
8.6. Sądowa kontrola decyzji w polskim szkolnictwie wyższym.....	288
Podsumowanie.....	291

Rozdział VII

Status pracownika akademickiego

1. Uwagi ogólne	295
2. Pozycja pracownika akademickiego w Anglii	296
2.1. Uwagi ogólne.....	296
2.2. Rodzaje stanowisk akademickich w szkołach wyższych	296
2.3. Nawiązanie stosunku pracy i podstawowe elementy umowy o pracę	297
2.4. <i>Tenure</i>	301
2.5. Odpowiedzialność dyscyplinarna pracowników akademickich.....	305
2.6. Jurysdykcja Wizytatora	306
3. Pracownicy akademicy w polskim prawie szkolnictwa wyższego	306
3.1. Uwagi ogólne.....	306
3.2. Kariera naukowa i akademicka polskich nauczycieli akademickich	308
3.3. Nawiązanie oraz rozwiązanie stosunku pracy z nauczycielem akademickim.....	309
3.4. Czas pracy oraz wynagrodzenie pracowników akademickich.....	312
3.5. Zakaz podejmowania dodatkowego zatrudnienia.....	314
3.6. Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich.....	316
Podsumowanie.....	317

Rozdział VIII

Finansowanie szkolnictwa wyższego

1. Uwagi ogólne	321
2. Finansowanie szkolnictwa wyższego w Anglii	322
2.1. Uwagi ogólne	322
2.2. Finansowanie szkolnictwa wyższego przez Radę Finansującą	322
2.2.1. Uwagi ogólne.....	322
2.2.2. Zasady regulujące proces rozdysponowywania publicznych środków	323
2.2.2.1. Letters of guidance	323
2.2.2.2. Financial Memorandum	324

2.2.3. Alokacja środków przez Radę Finansującą Szkolnictwo Wyższe.....	325
2.3. Czesne studentów.....	327
2.4. System materialnego wsparcia studentów.....	329
2.5. Finansowanie nauki.....	331
3. Finansowanie szkolnictwa wyższego w Polsce.....	334
3.1. Uwagi ogólne.....	334
3.2. Finansowanie uczelni publicznych.....	335
3.3. Finansowanie uczelni niepublicznych.....	340
3.4. Finansowanie badań naukowych.....	342
3.5. Pomoc materialna dla studentów.....	347
Podsumowanie.....	350
Zakończenie.....	353
Bibliografia.....	361
Źródła internetowe.....	372
Wykaz polskich źródeł prawa.....	378
Wykaz angielskich źródeł prawa.....	384
Wykaz źródeł prawa europejskiego.....	386
Wykaz polskiego orzecznictwa.....	386
Wykaz angielskiego orzecznictwa.....	387
Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.....	389